

Epilepsie op school

Op de basisschool en in het voortgezet onderwijs: kinderen met epilepsie vind je overal. Ze volgen daar het gewone programma. Soms worden ze extra begeleid of krijgen ze meer tijd voor toetsen. Een klein deel is aangewezen op speciaal onderwijs. Wat is de samenhang tussen epilepsie en leren? Hebben kinderen met epilepsie specifieke leerproblemen? En is daar wat aan te doen? Neuropsycholoog Loretta van Iterson vertelt over de gevolgen die epilepsie op school kan hebben.

'Bij kinderen met epilepsie zijn er soms eerder al andere problemen voordat de diagnose epilepsie gesteld wordt. Vaak konden kinderen wel meekomen op school maar kregen ze bijvoorbeeld al extra leerhulp. Of ze zijn al eens een jaar blijven zitten. Pas later komt de epilepsie naar de oppervlakte en wordt de diagnose epilepsie gesteld.' Aan het woord is Loretta van Iterson, neuropsycholoog bij het expertisecentrum voor onderwijs en epilepsie De Waterlelie en kinderneuropsycholoog van Stichting Epilepsie Instellingen Nederland (SEIN). Ze begeleidt kinderen met epilepsie en doet onderzoek naar de relatie tussen epilepsie, geheugen en intelligentieprofielen.

Onderliggende stoornis

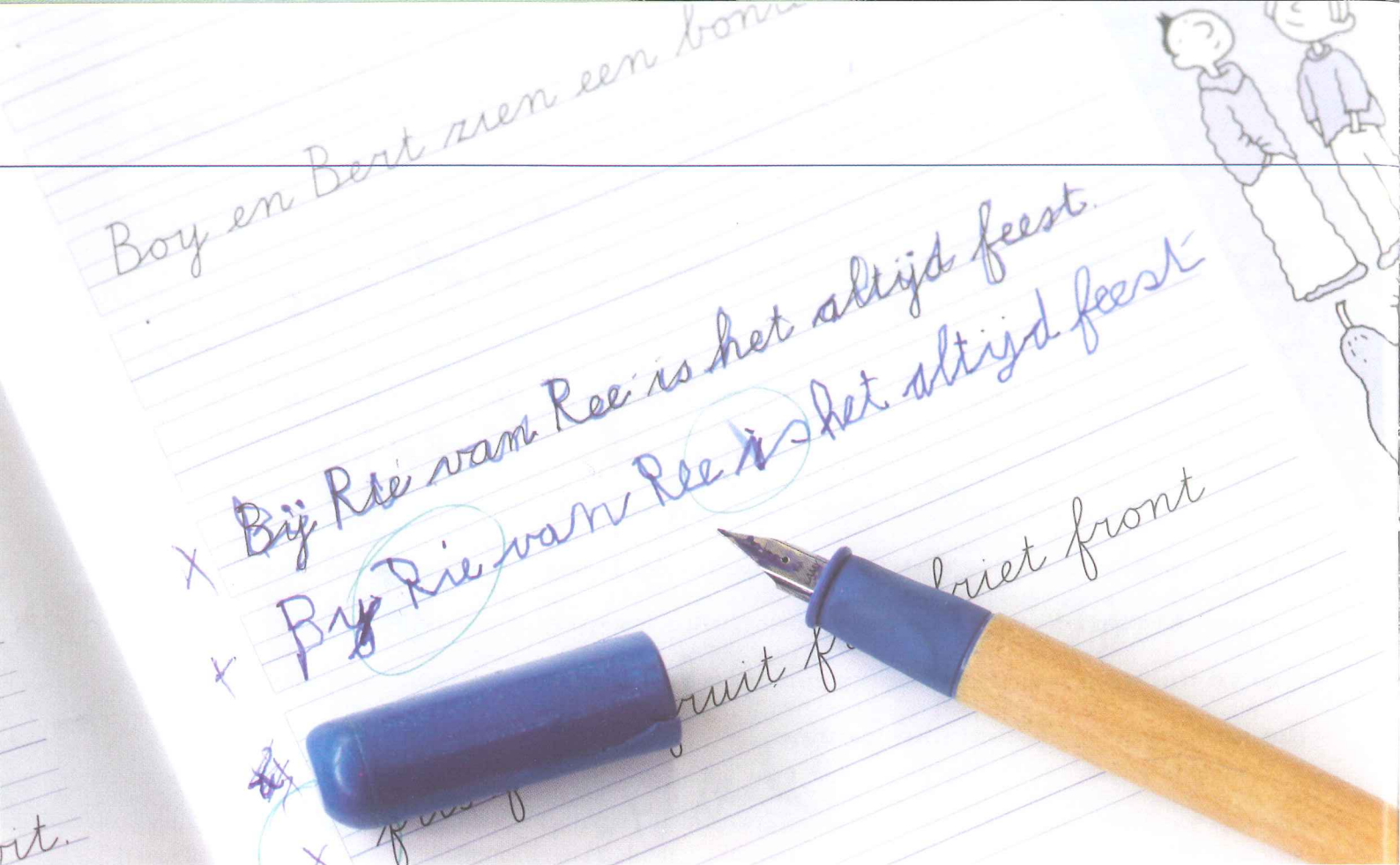
'Niet alle leerproblemen die kinderen met epilepsie hebben, zijn terug te voeren op de aanvallen of de medicijnen. Er kan een andere onderliggende stoornis zijn, bijvoorbeeld een genetische, die een bepalende rol heeft in de ontwikkeling van het kind en de leerproblemen', legt Van Iterson uit. 'Bijvoorbeeld bij kinderen met zogenaamde Rolandische epilepsie – een bepaalde vorm van epilepsie op de kinderleeftijd – blijken vaak leesproblemen voor te komen, veel vaker dan bij andere leerlingen van de basisschool. Dat dit niet alleen met de epilepsie te maken heeft, weten we omdat we bij deze kinderen opmerkelijk vaak een broertje of zusje of een ouder zien die geen epilepsie heeft, maar wel leesproblemen.'

Verstoringen

Aangezien epilepsie een aandoening van de hersenen is, ligt het voor de hand dat aanvallen effect hebben op het leren.

Van Iterson legt uit hoe dat verband is. 'Epileptische aanvallen zijn aantoonbare verstoringen van de activiteit in de hersenen en daarmee verstoren ze de informatieverwerking. Dit geldt niet alleen tijdens de aanval zelf, maar ook ervoor en erna. Het ene kind zal na een aanval onmiddellijk hersteld zijn. Andere kinderen hebben meer tijd nodig. In uitzonderlijke gevallen kan de hersteltijd zelfs een paar dagen zijn. Na een aanval hebben sommige kinderen behoefte aan extra slaap. In periodes van meer aanvallen zal het kind ook meer behoefte hebben aan speciale instructie of herhaling van de leerstof. Misschien zijn de aanvallen op school niet eens aan de orde, maar laten ze daar wel hun sporen na. Veel aanvallen vinden buiten schooltijd plaats, in de avond-

'In periodes van meer aanvallen zal het kind ook meer behoefte hebben aan speciale instructie of herhaling van de leerstof.'

uren, rond het slapen en ontwaken of gedurende de nacht. Ook wanneer er geen daadwerkelijke aanvallen zijn, melden ouders vaak dat hun kinderen onvoldoende uitgerust en helder wakker worden. Alertheidsoefeningen kunnen dan bijvoorbeeld helpen.'

Soorten problemen in vogelvlucht

'Er zijn leerproblemen die vaak voorkomen bij kinderen met epilepsie', vervolgt Van Iterson. Ze licht enkele problemen toe: 'Kinderen met epilepsie hebben vaak aandachts- en geheugenproblemen. Ze kunnen hun aandacht moeilijk richten of moeilijker vasthouden. Bij langer durende testen

presteren ze aanvankelijk vaak aardig, vooral bij mondeling aangeboden informatie, en zwakt daarna het vermogen om informatie op te nemen af. Ze hebben dan ook vaker behoefte aan herhaling. Als je deze kinderen een geheugentest geeft waarin ze informatie met herhalingen mogen leren, zie je dat ze wat ze op de eerste dag nog weten, ook de volgende dag nog redelijk goed weten. Bij sommige kinderen zie je dat het geleerde daarna sneller wegzakt. Ook het tempo kan lager liggen bij kinderen met epilepsie; sommige kinderen zijn iets trager in het verwerken van informatie en hebben meer tijd nodig. Andere kinderen kunnen moeilijk plannen en organiseren. Dit zie je dan bijvoorbeeld als ze een legpuzzel maken maar ook als ze hun huiswerk moeten plannen. Ook kan het schakelen van de ene taak naar de andere taak bij kinderen met epilepsie een probleem zijn.'

'Epileptische aanvallen zijn aantoonbare verstoringen van de activiteit in de hersenen en daarmee verstoren ze de informatieverwerking.'

Ontwikkelingsstoornissen

Ook kan er een relatie zijn tussen epilepsie en ontwikkelingsstoornissen. Van Iterson: 'Soms komt een stoornis bij andere familieleden voor, zoals bijvoorbeeld genetische dyslexie, en heeft het kind met epilepsie deze stoornis ook. Maar er zijn ook ontwikkelingsstoornissen waarvan gezegd wordt dat ze vaak in combinatie met epilepsie voorkomen; stoornissen in de aandacht zijn al genoemd, maar ook autismespectrum stoornissen horen erbij. Bij epilepsie zie je soms autistische kenmerken. Je moet dan denken aan niet flexibel omgaan met veranderingen, of niet met twee dingen tegelijk bezig kunnen zijn. Dergelijke problemen hoeven niet heel ernstig te zijn, maar ook bij subtiele problemen is het goed er rekening mee te houden.'

Extra begeleiding

De begeleiding van de leerling moet natuurlijk zo goed mogelijk aansluiten op het probleem. Van Iterson noemt enkele belangrijke aandachtspunten: 'Het geven van meer tijd, het expliciet richten van de aandacht, het vereenvoudigen van de instructie, het herhalen van de leerstof, en het koppelen van het te leren materiaal aan al bekende stof. Bij oudere leerlingen is het aanleren van strategieën belangrijk, bijvoorbeeld geheugenstrategieën, waarmee ze een zwakker werkgeheugen kunnen ondersteunen en compenseren; maar ook strategieën om hun huiswerk te organiseren. Problemen met aandacht, leren en onthouden, tempo, flexibiliteit en doelgericht uitvoeren van taken, kunnen overigens ook bij kinderen zonder epilepsie voorkomen', benadrukt Van Iterson. 'Ze komen vaak voor bij kinderen met epilepsie, maar ze zijn niet specifiek voor epilepsie.'

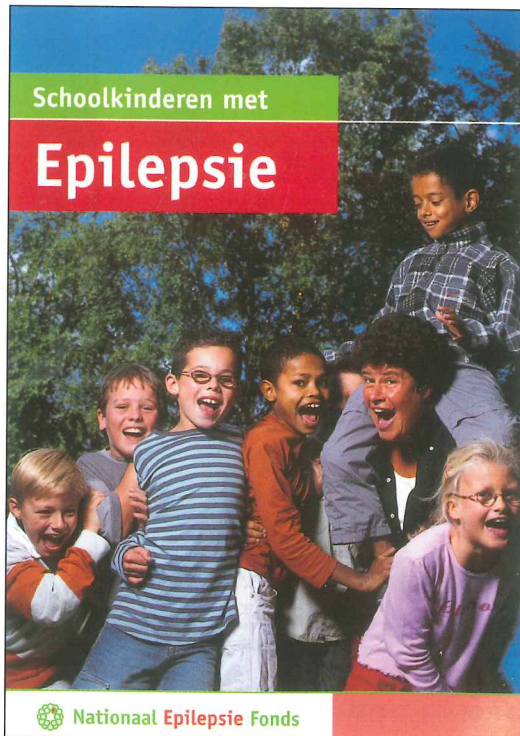
Kansen om de ontwikkeling te stimuleren

'Wij pleiten ervoor de mogelijkheden en moeilijkheden van ieder kind met epilepsie nauwgezet in kaart te brengen', aldus Van Iterson. 'Het is belangrijk om het kind goed te volgen en het eventueel opnieuw (neuro)psychologisch te onderzoeken. Epilepsie kan een zeer wisselend verloop hebben. Er kunnen periodes zijn met meer aanvallen en ook aanvalsvrije periodes. Uiteindelijk gaat het erom de mogelijkheden

om te zetten in kansen om de ontwikkeling te stimuleren. Als je weet dat een kind geheugenproblemen heeft, is het zaak leerstof extra aan te bieden. Als je weet dat een kind niet goed kan omschakelen, kun je duidelijk aankondigen dat de vorige taak is afgelopen en er iets nieuws staat te beginnen. Soms zijn het kleine maatregelen die al verschil maken.' ■

Epilepsieonderwijs in Nederland

Kinderen met epilepsie kunnen als dat nodig is op school extra begeleiding krijgen bij het leren en bij hun persoonlijke ontwikkeling. Dit gebeurt soms in de vorm van ambulante begeleiding in het reguliere onderwijs. Sommige kinderen gaan naar een school voor speciaal onderwijs. In Nederland zijn er twee scholen gespecialiseerd in onderwijs aan kinderen met epilepsie. Ze zijn verbonden aan de twee epilepsiecentra: De Waterlelie in Cruquius is verbonden aan epilepsiecentrum SEIN en De Berkenschutse in Heeze aan epilepsiecentrum Kempenhaeghe. Beide scholen verzorgen ook ambulante begeleiding aan kinderen met epilepsie en hun leerkrachten op hun thuishoofschool.

Schoolkinderen met epilepsie

Als leerkracht van een kind met epilepsie zoekt u op veel vragen een antwoord. In dit boekje leest u over medische zaken zoals oorzaken van epilepsie, soorten aanvallen, onderzoek en behandeling. En ook over de gevolgen voor het kind op school. Tot slot wordt in het boekje beschreven welke voorzorgsmaatregelen u kunt treffen en wat u kunt doen bij aanvallen. U kunt dit boekje bestellen op www.epilepsie.nl of u kunt bellen met de Epilepsie Infolijn: 0900 821 24 11 (10 cent per minuut).